خراسان روزنامه صبح ایران
یک‌شنبه ۲۱ مرداد ۱۳۹۷ .۲۹ ذی القعده ۱۴۳۹ .شماره ۱۹۸۸۹

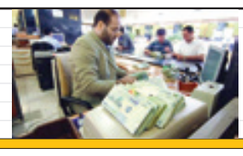

افزایش ۲ برابری پایه پولی از سال ۹۲ تا ۹۶

پایه پولی کشور از حدود ۱۱۸ هزار میلیارد تومان در سال ۹۲ در انتهای سال ۹۶ به ۲۱۴ هزار میلیارد تومان رسیده؛ یعنی حدود دو برابر شده است. جالب است که در این دوره طرحی که مستلزم ایجاد خط اعتباری مستقل از سوی بانک مرکزی بوده باشد هم اجرا نشده است و آن چه رخ داده لزوما به علت اضافه برداشت بانک ها یا افزایش دارایی خارجی بانک مرکزی بوده است.

بررسی تبعات رشد نقدینگی و معضلات نظام بانکی و تعلل ها برای اصلاح آن

بی خیالی مقابل سیل نقدینگی!

جواد غیاثی
Economic@khorasannews.com

تردیدی وجود ندارد که معضلات پیش روی اقتصاد کشور تا حد زیادی ناشی از بحران نظام بانکی است؛ از معضلات تامین مالی و نرخ سود بالا تا رشد بی سابقه نقدینگی که در همه آن ها پای نظام بانکی به وضوح در میان است. طبیعتا معضلات اخیر ایجاد شده در بازارهای ارز و طلا و مسکن هم به طور مستقیم متاثر از رشد بی سابقه نقدینگی است. نقدینگی که بسیار سریع تر از تولید ناخالص داخلی رشد کرده است و به جای این که صرفا ابزاری برای معامله خدمات و کالای تولید شده باشد، موجی سهمگین است که هر روز به بازاری حمله می کند و ویرانی به بار می آورد. کارشناسان و حتی تمام مسئولان دولت فعلی بارها بر لزوم کنترل نقدینگی و پایه پولی تاکید داشتند اما در عمل، همانند گذشته پایه پولی و نقدینگی رشد های حدود ۲۰ درصد ثبت کرده است. نه آن که عمدی در کار باشد بلکه فشارهای نظام بانکی و رفتار مسامحه آمیز بانک مرکزی در برابر بانک ها برای اضافه برداشت از منابع این بانک، شرایطی را رقم زده است که بدون اجرای طرحی مثل مسکن مهر یا بنگاه های زودبازده (که نیازمند خط اعتباری مستقل از بانک مرکزی و رشد پایه پولی بود) نقدینگی در پنج سال حدود ۳ برابر شده و به نزدیکی ۱۶۰۰ هزار میلیارد تومان رسیده است. به همین دلیل به تازگی مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای هیئت دولت، به صراحت خواستار ایجاد کارگروهی برای کار فشرده بر معضلات نظام بانکی و ارائه یک بسته اجرایی برای رفع این مشکل در زمان کوتاه چندماهه شدند. در ادامه مطلب ضمن ارائه تصویری از وضعیت متغیرهای پولی و بانکی، به خصوص پایه پولی، نقدینگی و بدهی بانک ها به بانک مرکزی توضیح خواهیم داد که نقش بانک ها و خلق پول توسط آن ها در ایجاد این نقدینگی چیست. ضمنا با مرور برنامه ها و اقدامات بی سرانجام دولت در چند سال گذشته برای اصلاح نظام بانکی، این سوال را مطرح خواهیم کرد که علت این همه تعلل برای اصلاح نظام بانکی چیست؟ اصلاحی که هر یک روز تاخیر در آن هم دیر است.

■ رشد نقدینگی، چگونه رخ می دهد؟

رشد نقدینگی ناشی از دو جزء است؛ رشد پایه پولی (پول پرقدرت) و همچنین رشد ضریب فزاینده (خلق پول توسط نظام بانکی) اتفاقا در هر دو مورد هم پای نظام بانکی در میان است. یک جزء مهم پایه پولی مربوط به بدهی بانک ها به بانک مرکزی است که از محل اضافه برداشت ایجاد می شود. بانک ها در روزهای سخت خود برای تامین نقدینگی لازم و پرداخت سود و ... دست به منابع بانک مرکزی دراز می کنند . اصطلاحا اضافه برداشت می کنند. بانک مرکزی موظف است با اقتدار جلوی بانک ها بایستد تا اضافه برداشت در سطوح حداقلی باقی بماند اما تاکنون روسای بانک مرکزی کشور چنین قاطعیتی به خرج نداده اند و ترجیح داده اند با بانک ها با مسامحه برخورد کنند. اما ماجرا فقط به اضافه برداشت و افزایش پایه پولی ختم نمی شود. هر واحد پول پرقدرت در شرایط فعلی اقتصاد کشور، حدود ۷ برابر خودش نقدینگی ایجاد می کند. این کار هم دقیقا توسط بانک هایی اتفاق می افتد که یک واحد پول را بارها به صورت تسهیلات پرداخت و از سوی دیگر به صورت سپرده دریافت می کنند. این چرخه باعث می شود هر واحد پول پرقدرت (پایه پولی) چندین برابر شود. به این ضریب رشد، ضریب فزاینده گفته می شود که در شرایط فعلی حدود ۷ است. جالب آن که ضریب فزاینده پولی در کشور طی سال های اخیر دو برابر شده است. یعنی قدرت خلق پول بانک ها دوبرابر شده است! در ادامه توضیحات، تغییرات این متغیرها را به روایت آمار رسمی بانک مرکزی رصد خواهیم کرد.

■ این دولت هم پایه پولی را دوبرابر کرد

چنان چه نمودار یک نشان می دهد، پایه پولی کشور از حدود ۱۱۸ هزار میلیارد تومان در سال ۹۲ در انتهای سال ۹۶ به ۲۱۴ هزار میلیارد تومان رسیده است؛ یعنی حدود دو برابر شده است. جالب است که در این دوره طرحی که مستلزم ایجاد خط اعتباری مستقل از سوی بانک مرکزی بوده باشد هم اجرا نشده است و آن چه رخ داده لزوما به علت اضافه برداشت بانک ها یا افزایش دارایی خارجی بانک مرکزی (وقتی بانک مرکزی دلارهای نفتی را از دولت دریافت کرده، ما به ازای آن ریال به دولت می دهد اما این دلار را نگه داشته و دوباره به بازار نمی دهد تا ریال جمع شود) بوده است.

نمودار ۲ را هم ببینید. سرعت رشد پایه پولی هم سالانه بین ۱۵ تا ۲۰ درصد بوده است؛ رقمی مانند دوره های قبل. یعنی در عمل هیچ اصلاحی در نظام بانکی رخ نداده است.

■ نقدینگی اما سه برابر شد

نمودار ۳ را ببینید. نقدینگی کشور از حدود ۶۴۰ هزار میلیارد تومان در سال ۹۲ اکنون به نزدیکی ۱۶۰۰ هزار میلیارد تومان رسیده یعنی تقریبا سه برابر شده است. طبیعتا این رشد نقدینگی صرفا از محل رشد پایه پولی نیست بلکه افزایش ضریب فزاینده یا همان قدرت خلق پول بانک ها هم در میان است.

■ دو برابر شدن قدرت خلق پول بانک ها

طی پنج سال اخیر قدرت خلق پول بانک ها هم دو برابر شده است. بانک مرکزی برای کنترل این قدرت (کاهش ضریب فزاینده) می تواند نرخ ذخیره قانونی را افزایش دهد. نرخ ذخیره قانونی، درصدی از سپرده های دریافت شده بانک هاست که باید در بانک مرکزی سپرده شود. در واقع بانک ها باید درصدی از پولی را که به عنوان سپرده دریافت می کنند به بانک مرکزی بسپارند. اگر این قانون وجود نداشته باشد قدرت خلق پول بانک ها بسیار زیاد خواهد شد و عملا اقتصاد و ارزش پول را به نابودی خواهد کشاند. با وجود آن که بانک مرکزی می توانست به راحتی از این ابزار سیاستی استفاده کند و نرخ ذخیره را افزایش دهد، اما طی سال های اخیر هرگز چنین کاری نکرده است. نه تنها نرخ ذخیره تغییر نکرده بلکه برداشت بانک ها از بانک مرکزی هم رشد کرده است. نمودار ۴ تغییرات ضریب فزاینده در سال های اخیر را توصیف می کند.

■ بدهی بانک ها به بانک مرکزی؛ رالی خطرناک بانک های خصوصی

طبق گزارش بانک مرکزی بدهی بانک ها به بانک مرکزی در خرداد امسال نسبت به خرداد ۹۶ با رشد ۳۸ درصدی به ۱۳۹/۷ هزار میلیارد تومان رسیده است. اما وضعیت بانک های خصوصی به مراتب خطرناک تر است. بدهی بانک های خصوصی به بانک مرکزی در پایان خرداد امسال با رشد دوبرابری نسبت به خرداد ۹۶ به رقم ۸۷/۶ هزار میلیارد تومان رسیده است. این رقم در پایان بهار ۹۶ برابر با ۴۲/۱ هزار میلیارد تومان بوده است. بدهی بانک های خصوصی به بانک مرکزی، فقط در سه ماه اول امسال ۲۱ درصد (۷/۳ هزار میلیارد تومان) رشد کرده است. نمودار ۵ و ۶ به خوبی وضعیت بدهی بانک ها به بانک مرکزی را توصیف می کند.

■ کشمکش بر سر قوانین اصلاح نظام بانکی بعد از تعلل بسیار

این وضعیت نظام بانکی و نقدینگی در حالی است که مدت هاست منتظر ارائه و تصویب قوانین جدید بانکی هستیم. قوانینی که قصه پرغصه به قدمت بیش از ۳۰ سال دارد. جدول زیر گزیده ای از وضعیت این قوانین و تحولات رخ داده را نشان می دهد. نهایت این که همچنان با وجود ارائه بخشی از قوانین توسط دولت به مجلس، اختلافاتی بین دولت و مجلس وجود دارد که ممکن است تصویب نهایی شدن این قوانین را به سال ۹۸ موکول کند.

■ برنامه اصلاح نظام بانکی، رونمایی پرهیاهو و بایگانی سریع

در این میان دولت یازدهم برنامه هایی برای اصلاح نظام بانکی ارائه کرد که خیلی زود به بایگانی رفت. در سال ۹۵ برنامه ای سه بخشی ارائه شد. سه بخش این برنامه عبارت بود از:

تقویت نقش نظارتی و سپس تقویت نقش سیاست گذاری پولی بانک مرکزی

سامان دهی بدهی های دولت و بازارپذیر کردن آن ها

ارتقای کفایت سرمایه بانک های دولتی و غیردولتی برای ارتقای سلامت شبکه بانکی و افزایش قدرت تسهیلات دهی بانک ها

این برنامه در تیرماه ۱۳۹۵ تحت عنوان "مرحله اول برنامه اصلاح نظام بانکی و مالی کشور" منتشر شد که خود در سه بخش تدوین شده بود اما نه گزارش عملکردی از این برنامه ارائه و نه خبری از مراحل بعدی این برنامه شد. این در حالی است که مراسم رونمایی از این برنامه ها با حضور رئیس جمهور و با هیاهوی بسیار برگزار شده بود. علاوه بر این برنامه، تلاش های پراکنده ای در قالب برنامه بودجه سالانه هم برای اصلاح نظام بانکی صورت گرفت که قطعا برای معضلی با این ابعاد و عمق ناکافی است.

■ دستور رهبر انقلاب برای رسیدگی جدی به مشکل نظام بانکی

در پی این تعلل ها و ایجاد شرایط بغرنج بود که چندی قبل مقام معظم رهبری دستور صریحی در این باره مطرح کردند. رهبر معظم انقلاب در ۲۴ تیرماه امسال در دیدار شان با اعضای هیئت دولت فرمودند: "به مشکل نظام بانکی به طور جدّی باید رسیدگی بشود؛ این حرفی است که همه می زنند... در نظام بانکی و مشکل نقدینگی که الان در کشور وجود دارد، اگر چنان چه ما می توانستیم با هنرِ هدایت این نقدینگی به کارهای سازنده و مفید، کشور را پیش می بردیم، این نقدینگی نعمت بزرگی بود؛ الان یک بلای بزرگی است؛ واقعاً یک چیز خیلی خطرناکی است... این رقم نقدینگی خیلی رقم فوق العاده ای است؛ هم رقم اش خیلی بالاست، هم رشدش زیاد است؛ ۱۵۰۰ هزار میلیارد یک چیز افسانه ای است". رهبر انقلاب همچنین تاکید می کنند که "... به نظر من مسئله بانک ها و به خصوص تکیه روی مسئله نقدینگی احتیاج دارد به یک کارگروه دانا، حسّاس، پُرکار، خطرپذیر و شجاع؛ دولت یک کارگروهی تشکیل بدهد. ... یک کارگروه قویّ فعّال شب و روز کار، معیّن بشوند فقط برای این که فکر کنند ببینند با مسئله بانک ها و با مسئله نقدینگی چه جوری بایستی برخورد کنند؛ بخش های جدّابی را برای جذب نقدینگی در نظر بگیرند که البتّه یک فهرستی به من داده شده... نگذاریم که این نقدینگی سرازیر بشود به طرف ارز و به طرف طلا و به طرف مسکن و به طرف کالاها که خب طبعاً به هر جا که این نقدینگی رو کند و هجوم بیاورد، پدر آن منطقه درمی آید. ... البتّه کارگروهی که بخواهند بنشینند و هفته ای یک جلسه داشته باشند، فایده ندارد؛ باید یک کارگروه دایم شبانه روزی از آدم های فعّال تشکیل بشود، بنشینند واقعاً کار کنند، فکر کنند، سرِ یک ماه، دو ماه، سه ماه یک برنامه کاری روشنی مشخّص کنند و بیاورند بدهند به آقای رئیس جمهور، دستور اقدام داده بشود و بلافاصله مشغول عمل بشوند؛ ... یعنی یک چنین چیزی لازم است...".

با گذشت حدود سه هفته از این دیدار، پایگاه اطلاع رسانی حفظ و نشر آثار رهبر معظم انقلاب (KHAMENEI.IR)، در قالب یک نماهنگ با عنوان بلایی به نام نقدینگی، ضمن رسانه ای کردن این درخواست صریح رهبر انقلاب مجدد بر این موضوع تاکید کردند. موضوعی که نشان دهنده مطالبه جدی ایشان از دولت برای رفع سریع این معضل است اما تاکنون اقدام مشخصی در این باره از سوی دولت انجام نشده است.

تصویب اولین قانون بانکی	تصویب نخستین قانون کشور درباره امور بانکی	۷ خرداد ۱۳۳۹
تصویب قانون پولی	تصویب قانون پولی و بانکی کشور	۱۸ تیر ۱۳۵۱
اولین قانون بعد از انقلاب	تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)	۸ شهریور ۶۲
شروع فرایند اصلاح از دولت دهم	سال ۱۳۹۰؛ بعد از ۳۰ سال از تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا و ۴۰ سال از قانون پولی و بانکی، دولت دهم لوایحی (قانون بانک مرکزی و قانون بانکداری) را برای اصلاح نظام بانکی و قوانین بانکی آماده می کند اما به دلیل درگیر شدن کشور با تحریم ها، متوقف می ماند.	سال ۹۰
بازگشت لوایح به دولت	دولت یازدهم خواستار بازگشت این لوایح به دولت می شود تا بعد از اصلاح به مجلس ارائه شود.	نیمه دوم ۹۲
تاخیر دولت یازدهم	تاخیر دولت در اصلاح و ارائه لوایح دوقلو به مجلس باعث می شود، مجلس نهم را سد دست به کار شود و طرحی برای این مورد آماده می کند.	سال ۱۳۹۳
بانک مرکزی: به زودی لوایح را می دهیم!	معاون اقتصادی بانک مرکزی اعلام می کند که در آینده نزدیک لوایح قانون بانک مرکزی و قانون بانکداری تقدیم مجلس خواهد شد. اما همچنان خبری از لایحه نیست!	۲۷ مرداد ۹۴
مجلس نهم دست به کار می شود	بنابراین گروهی از اقتصاددانان در مجلس نهم طرحی برای اصلاح نظام بانکی آماده می کنند اما طرح و تصویب آن با مخالفت دولت مواجه می شود. برخی نمایندگان می گویند که دولت با رایزنی در مجلس مانع از پیشرفت این طرح می شود.	سال ۹۴
اختلاف نظر در دولت و تاخیر بیشتر	در حالی که طرح مجلس پیشرفت ندارد، درباره لوایح دوقلوی دولت هم، برخی شنیده ها حکایت از اختلاف نظر وزارت اقتصاد با بانک مرکزی دارد که مانع از پیشبرد امر است.	نیمه دوم ۹۴
طرح مجلس شورای اسلامی نهم عقیم می ماند	با پایان کار مجلس نهم در بهار ۱۳۹۵، طرح مجلس به حاشیه می رود و مجلس جدید هم علاقه ای به پیگیری طرح مجلس قبل ندارد. دولت هم همچنان درباره ارائه طرح شان زمانی را اعلام نکرده است.	بهار ۹۵
طرح بانک مرکزی سرانجام به دولت رفت	ارائه لوایح دوقلوی بانکی (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانکداری) توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی به دولت	۶ مرداد ۹۵
تصویب لایحه در دولت	سرانجام لایحه بانکداری در هیئت دولت تصویب می شود	۱ مرداد ۹۶
اعلام وصول در مجلس	مجلس لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱ را اعلام وصول می کند	۷ شهریور ۹۶
ایجاد تغییرات در مجلس و گلایه دولت	طرح دولت در مجلس در حال بررسی است. ظاهرا مجلس تغییرات عمده ای در پیشنهادهای دولت ایجاد کرده که باعث نگرانی بانک مرکزی شده است.	بهار ۹۷
کشمکش ها درباره ضروری ترین قانون کشور، همچنان ادامه دارد	این اختلافات و کشمکش ها که باید به سرعت حل شود، گویا پایدار است و تا همین اواخر مایه انتقاد رسانه ای شده است. ۳۰ خرداد امسال قائم مقام بانک مرکزی اعلام کرد: نگرانی بزرگی برای مسئولان بانک مرکزی وجود دارد که طرح در مجلس چه کُنش و واکنش هایی را ایجاد می کند و قانونی که از مجلس بیرون می آید، نیازها را تامین خواهد کرد یا خیر؟	۳۰ خرداد ۹۷

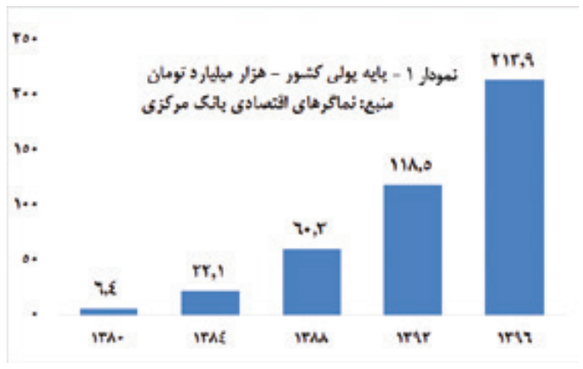

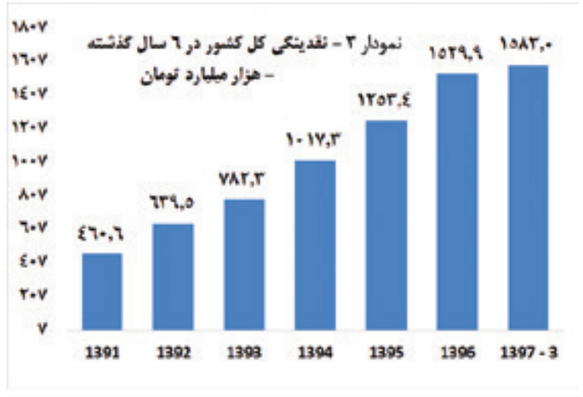

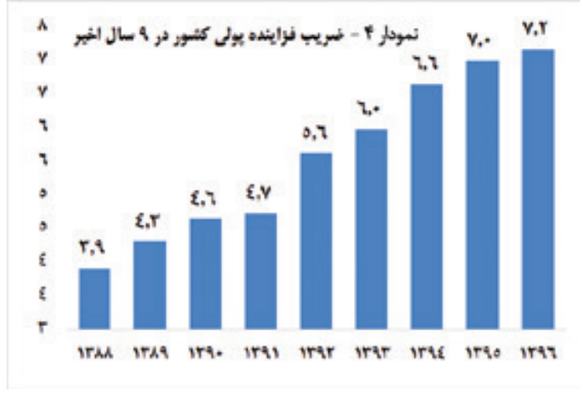

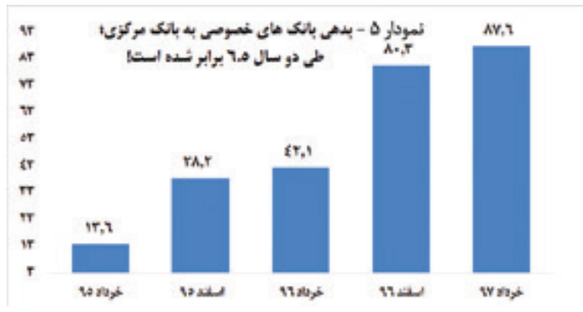

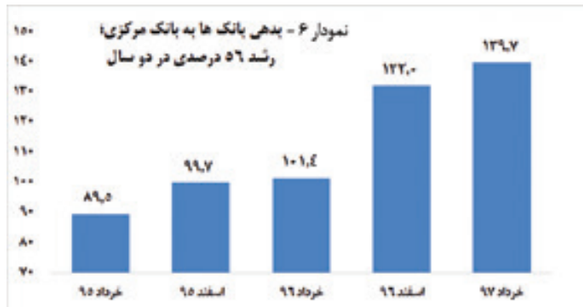

جدول متوسط [شماره ۷۱۸۶]

طراح جدول: مجید شادروح

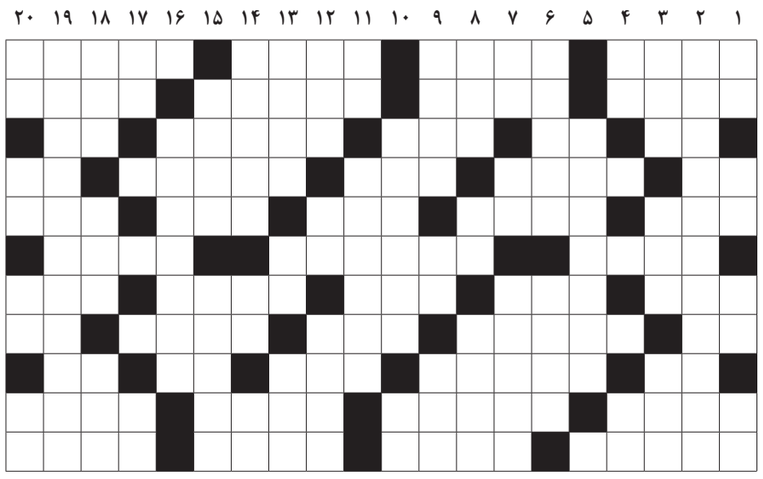

افقی: ۱- شوره زار- ورزش زمستانی- ریز نمرات- کاغذ کپی ۲- محور چرخ های اتومبیل- صدای اسب- دودلی- بزرگان ۳- مساوی عامیانه- اسب آذری- واحد طول بیگانه- مسکین- مایه حیات ۴- رها- جلال- گردن زن غلات- سعی- چه وقت ۵- سازتیره- آگاه- دیوار اتاق- بانگ- عظمت ۶- شربی کوهان- از رشته های مهندسی- مادر عاریتی ۷- گندم سوده- ظاهر ساختمان- پاک و زدوده- تجارت- آتش ۸- از خدایان مصر باستان- از قدیمی ترین روستاهای شرق ولایت توس- از حروف الفبا- خواهر یوسف (ع)- بوی رطوبت ۹- حرص- پشیمانی- ماهی- مادر لر- خرس فلکی ۱۰- تویی لاستیک خودرو- فرومایگی- بصیر- بی حس ۱۱- قنات- کوره- بی باک- ساعی

عمودی: ۱- ویتامین جدولی- پوستین- واحد سطح- تنها ۲- لقب کریم خان زند ۳- درخت تسبیح- جوانمرد- قوه ۴- فرمان هنری- حرف نداری ۵- شهری در ایلام ۶- میل به غذا- مشکوک ۷- تصدیق ایتالیایی- واحد شمارش انسان- ودیعه ۸- غار- مادر- خروشان ۹- قوم بنی اسرائیل- برادر پدر- تاب و توان ۱۰- از بنهای حکومت اسلامی در هندوستان- خیس ۱۱- شامه نواز- از شهرهای سیستان و بلوچستان ۱۲- فرس- طلا- روحانی زرتشتی ۱۳- مشاهده- تصدیق فرنگی- رود مصر ۱۴- آدمک ویترین- محبت و دوستی- سازمولانا ۱۵- توانایی خواندن و نوشتن- ملاقات ۱۶- بارگاه هخامنشیان در تخت جمشید ۱۷- دربست کارخانه- از خونخواران ۱۸- سود حرام- سلاح کاشتنی- برداشت غلات ۱۹- از خوانندگان موسیقی پاپ ایران ۲۰- جنس خشن- عنصری غیرفلزی از هالوژن ها- علامت مفعولی- حرف فاصله

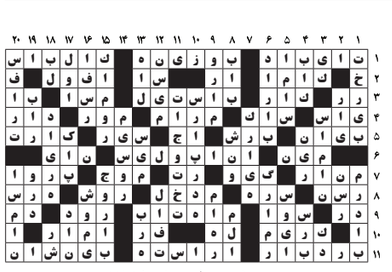

حل جدول شماره ۷۱۸۵

جدول سخت [شماره ۳۹۶]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی

۱- زمانی خواندنی به قلم هیلاری مانتل که توصیف زندگی مردم انگلستان در قرن شانزدهم است- چالاک- نقاش فرانسوی قرن نوزدهم و خالق تابلوی قمار بازان ۲- هفته- جان پناه سرباز- کاری که به طور معمول و مکرر انجام می شود- نقاش امپرسیونیست فرانسوی ۳- شماره دروازه بان- سخنوران- ورزشی برای بدن سازی- شهری در فارس ۴- پوست میش دباغی شده- بستنی یخی- دور افتاده از وطن- از حروف اضافه ۵- شهری در استان همدان- علم وراثت- شلوارک ورزش باستانی- عددی مبهم از سه تا نه ۶- دستگاه نمایش فیلم- جزیره ای در اقیانوس هند- نارنجک ۷- مقابل فاعل- شایسته- یکتا- کاشتنی انفجاری ۸- نیم صدای دراز گوش- گازی قابل اشتعال- موسیقیدان عصر خسرو پرویز- مثل ماه ۹- کاهل- پایتخت کشور نامیبیا- حفر کردن- نقشه انگلیسی ۱۰- جاده آهنی- نوعی برنج مرغوب شمال کشور- بادبزن برقی- چاپلوس و متملق ۱۱- پایتخت لیختن اشتاین- اتاق دیده بانی- نخستین رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران.

عمودی: ۱- زمان سنج- اعتراف کننده ۲- نوعی اختلال شدید روانی که با توهم و هذیان همراه است ۳- از اندام گفتاری- زشت و ناپسند- راهنمای جاده ۴- وقت و هنگام- بند چرمی ۵- از جراید بعد از مشروطیت- نیم تنه بی آستین- پول تایلند ۶- فیلمی ساخته داریوش مهرجویی با بازی بیتا فرهی- از یاران امام علی (ع) که در جنگ صفین شهید شد ۷- پیام آوری- رویان ۸- شکم بند طبی- خدای یکتا- خالص ۹- خلیجی در اقیانوس اطلس- به رو خوابیده ۱۰- جنگجوی داوطلب- دم حجله باید کشت! ۱۱- جیره غذای روزانه- سازمان کشورهای صادر کننده نفت ۱۲- امر به رفتن دارد- نشدنی ۱۳- مکعب- تعظیم- قابلیت ارتجاعی دارد ۱۴- دیوار نازک- میوه عرب ۱۵- صورت فلکی- سر را به تنه متصل می کند ۱۶- نفی عرب- واحد طول انگلیسی- گوشه ای در دستگاه ماهور ۱۷- پیشانی- شکافته ۱۸- دارای خرابی مختصر- رقعه- درختچه ای گرمسیری ۱۹- فیلمی ساخته میکل آنجلو آنتونیونی ۲۰- نشان کرده- شهر جنوبی ایتالیا که بهشت تابستانی گردشگران است.

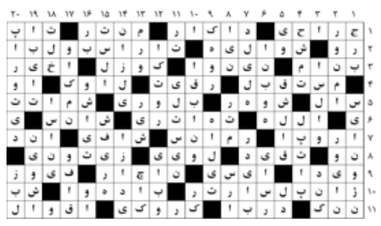

حل جدول شماره ۳۹۵

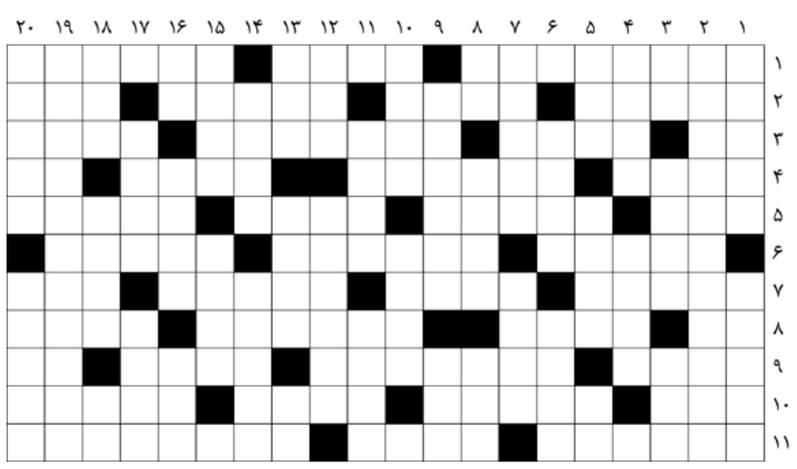

CMYK